

Úvodné slovo

Začalo 60. zasadanie VZ OSN

Lysák

Skôr napäté ako pompézne oslavné boli týždne pred i po začatí už šesťdesiateho zasadnutia Valného zhromaždenia Organizácie spojených národov. Neprispli k tomu len nespokojenci s ambíciami pretendentov na vstup do Bezpečnostnej rady OSN a ďalší

kritici fungovania OSN a jeho generálneho tajomníka (GT), čo bulvár prirodzene zúžitkoval. Bol to najmä iniciatívny vedúci vyšetrovateľského tímu činnosti OSN, ktorý s „odhalením“ niektorých skutočností, súvisiacich s GT prišiel tesne pred terajším zasadáním OSN. Toto „osladenie“ posledných mesiacov K. Annana v najvyššej funkcii mu, zdá sa, vôbec neubralo na aktivite.

V úvodnom vystúpení invenčne prezentoval tri hlavné programové okruhy, formované v duchu Charty OSN: rozvoj, bezpečnosť a ľudské práva, s cieľom dosiahnuť väčšiu slobodu pre všetkých.

Na tohoročnom zasadnutí VZ OSN vystúpil rad lídrov rozvojových štátov, ktorí kritizovali bohaté štáty za to, že nerobia dosť pre zmiernenie útrap najchudobnejších ľudí sveta. Predstavitelia z Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky konštatovali, že dokument potvrdzujúci záväzky v boji proti chudobe, prijatý na summite OSN je pre nich povzbudením. No konečné hodnotenie vyslovia až po tom, ako bohaté štáty splnia opakované prisľuby. Maurícijský premiér Navin Ramgoolam počas tretieho dňa VZ OSN vystúpil s výzvou, aby medzinárodné spoločenstvo zvýšilo politickú vôľu a zdroje potrebné v tejto snahe: „Teraz čakáme na konkrétne výsledky... Bohatí a mocní by mali pomáhať menej šťastným štátom, ktoré potrebujú pomoc pri vynesení do sféry udržateľného sociálneho a ekonomického rastu.“ Predstavitelia rozvojových štátov zdôrazňovali, že doterajší pokrok nie je uspokojivý. Aj podľa nedávnej správy OSN až okolo 40 percent svetovej populácie stále zápasí o prežitie s menej než dvoma dolármi denne.

Hlavným bodom VZ malo byť pôvodne hodnotenie plnenia miléniových rozvojových cieľov OSN - zníženia chudoby na polovicu, zabezpečenia základného vzdelania ľuďom na celom svete a zastavenia šírenia AIDS do roku 2015. Na summite svetových lídrov sa ale pozornosť sústredila najmä na reformu samotnej OSN. No z polohy rozvojového sveta jamajský premiér P.J. Patterson v mene skupiny 77 rozvojových štátov zdôraznil to, čo všeobecne priznávajú mnohí predstavitelia OSN i mimo organizácie: svet sa zďaleka neblíži k splneniu

rozvojových cieľov. „Súčasným tempom niektoré regióny a štáty budú vo viacerých (miléniových rozvojových cieľoch) meškať celé desaťročia,“ vyhlásil. „V niektorých oblastiach ako je odstránenie hladu budeme vzdialení storočia.“

Potvrdilo sa, že v rámci reforiem OSN existuje teraz výrazná podpora rozšíreniu Bezpečnostnej rady OSN. Tak, aby jej zloženie lepšie odrážalo súčasný svet, nie mocenské usporiadanie pri vzniku organizácie po druhej svetovej vojne. A aby v nej boli lepšie zastúpené aj rozvojové štáty.

Prezident SR Ivan Gašparovič vo svojom vystúpení zdôraznil, že 60 rokov je významné výročie, no v prípade OSN je to skôr čas na zamyslenie a sebareflexiu. Existujú veľké protirečenia vo výdobytkoch ľudstva a nerovnakých možnostiach väčšiny ľudstva ich aj užívať. Milióny ľudí žijú v nedostatku a právo na dôstojný život stále zostáva len právom a nie každodennou realitou. Hovorí sa o spoločnom boji proti terorizmu, no globálna stratégia boja proti terorizmu už pol roka leží na našich stoloch. Poukázal, že SR spolu s EÚ jednoznačne podporuje úsilie o reformu OSN. Upozornil, že predložený na VZ Záverečný dokument nie je riešením dnešnej situácie, ale len vykročením v tomto smere. Slovensko očakáva ďalšie kroky na zefektívnenie práce a manažmentu Sekretariátu OSN. V tom smere samo postúpilo z pozície recipienta pomoci na jej poskytovateľa v rámci systému OSN a je pripravené prispieť i touto formou k realizácii Miléniových rozvojových cieľov.

Pre Slovenskú republiku je dôležité uznesenie z nedávnych dní, že po viacročnej snahe sa stane nestálym členom Bezpečnostnej rady OSN. To je aj výraz uznania Slovensku, za aktivity v tomto i ďalších orgánoch a agentúrach OSN.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Ekonomický komentár

K návrhu rozpočtu verejnej správy na roky 2006 až 2008

Návrh rozpočtu verejnej správy SR na roky 2006 až 2008 je podobne ako pred rokom formulovaný ako trojročný rozpočet. Hoci alokácia výdavkov na roky 2007 a 2008 nie je záväzná, predpokladá sa, že zmeny sa budú uskutočňovať len v jednoznačne zdôvodnených prípadoch. Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2006 až 2008 je postavený na makroekonomických predpokladoch, ktoré potvrdzujú stav slovenskej ekonomiky. Rozpočtové hospodárenie Slovenskej republiky sa skončilo k 31.7.2005 prebytkom v objeme 1 922 mil. Sk.

Príjmy a výdavky ŠR sú charakterizované nasledovne:

Ukazovateľ	Rozpočet na rok 2005	Skutočnosť 31.7.2005	Skutočnosť 31.7.2004	Index 31.7.2005 / 31.7.2004	% plnenia rozpočtu
Príjmy ŠR	257 226	154 181	139 126	110,8	59,9
Výdavky ŠR	318 750	152 259	157 677	96,6	47,8
Saldo	-61 524	1 922	-18 551	x	x

Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2006 až 2008 vychádza z Rozpočtu verejnej správy na roky 2005 až 2007, ktorý vláda schválila 13. 10. 2004 a z Konvergenčného programu Slovenska pre roky 2004 až 2010 z novembra 2004. Zmeny v navrhovanom rozpočte nie sú oproti týmto dokumentom v podstatnejšej miere rozdielne. Predpokladá sa v najbližších troch rokoch dynamický rast hospodárstva na úrovni v priemere 5,7 % ročne, inflácia menej ako 2,2% a rast zamestnanosti každoročne o 0,8 až 0,9. Rast reálnych miezd prevýši aj v roku 2006 úroveň 4%, dôchodky by sa mali zvýšiť v priemere o 4,4% a spotreba domácností vzrastie o 4,9%. Daňové a odvodové zaťaženie poklesne medzi rokmi 2002 a 2006 z 32,5% HDP na 29,2%, teda o 3,3% HDP. Podiel hrubého verejného dlhu na HDP, ktorý na konci roku 2002 dosahoval 43,3% HDP klesne do konca roku 2006 na úroveň 38,3%. Deficit verejných financií by v roku 2006 nemal prekročiť plánovanú úroveň 2,9% HDP. V predložennom návrhu rozpočtu je pre rok 2007 predpokladaný deficit vo výške 3% HDP. Na základe reformovaného Paktu stability a rastu, ktorý obsahuje špeciálny režim pre posudzovanie nákladov penzijnej reformy, bude možné splniť Maastrichtské kritériá aj pri deficite o niečo vyššom ako je 3-percentná úroveň, pri udržaní jeho klesajúceho trendu. V prípade nenaplnenie zámeru znižovania deficitu, ktorý je konkretizovaný v návrhu rozpočtu verejnej správy na roky 2006 až 2008, by hrozilo prehrievanie ekonomiky: vyššie inflačné tlaky a následné znehodnotenie úspor, horšia externá nerovnováha a nárast zraniteľnosti ekonomiky. Rozhodujúcou otázkou pri tvorbe rozpočtu bude aj v tomto roku štruktúra výdavkov. Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2006 až 2008 plní aj dôležitý zámer, ktorým je znižovanie miery prerozdelenia prostredníctvom verejných financií. Podiel verejných výdavkov na HDP medzi rokmi 2002 a 2006 by sa mal znížiť z úrovne 44% na 39,5%.

Najväčšou neistotou pri tvorbe rozpočtu na roky 2006 až 2008, ktorý sa týka najmä rokov 2007 a 2008, bolo neschválenie základného rámca európskeho rozpočtu – Finančnej perspektívy na roky

2007 až 2013. Vzhľadom na to, že v súčasnosti nie je známe koľko zdrojov bude môcť Slovensko v týchto rokoch získať a ani to, do ktorých oblastí budú tieto prostriedky smerovať, nebolo ich možné zakomponovať do predloženého rozpočtu. Až po jeho schválení, následne bude potrebné, aby slovenská vláda schválila Národný strategický referenčný rámec, ktorý rozdelí zdroje zo štrukturálnych fondov a z Kohézneho fondu medzi jednotlivé oblasti, čím zásadným spôsobom predurčí štátne rozpočty od roku 2007.

Druhú významnú neznámu vo vývoji verejných financií stále predstavuje odhad záujmu občanov o účasť v druhom pilieri dôchodkového systému. Odpoveď na otázku koľko občanov sa rozhodne pre vstup do nového systému bude známa až 30. júna 2006, kedy skončí lehota určená na rozhodovanie. Keďže reálny výsledok sa môže od tohto odhadu odchyľovať, pričom vláda ho nemôže podstatne ovplyvniť, cieľ fiškálnej politiky pre rok 2006 je deficit bez nákladov spojených s druhým pilierom. Na prípadný rozdiel od predpokladaných hodnôt bude musieť reagovať fiškálna politika tak, aby deficit vrátane nákladov penzijnej reformy v roku 2007 neprekročil 3% HDP.

Súčasný stav schvaľovania rozpočtu je taký, že ani po predbežných rokovanach sa koalícia na rozpočte definitívne nedohodla. Príčina? Strany stále nechcú ustúpiť od svojich nárokov(?). Rezorty za (pod gesciou) KDH žiadajú nad rámec toho, čo im ponúkol minister financií Ivan Mikloš takmer desať miliárd korún. Väčšinu do školstva a pre policajtov. Ustupovať sa zatiaľ nechystá ani SMK. Minister Mikloš im na priame platby poľnohospodárov vyčlenil približne šesť miliárd korún, čo je 42 percent priemeru v EÚ. SMK chce však viac, pýta navyše necelých päť miliárd. Poslanecká skupina okolo Ľubomíra Lintnera išla na rokovanie s pôvodnými požiadavkami ANO. Na priemyselné parky, zdravotníctvo, kultúru a investičné stimuly chcela vyše tri a pol miliardy korún.

Ing. Ondrej Barič, CSc.

Rezervované pre makroekonomiku

Späť do stredoveku?

V posledných troch rokoch sme svedkami neustáleho rastu cien ropy, ktorý sa nedarí prekonať ani zvýšením produkcie jednako štátov mimo OPEC, ale aj v štátoch OPEC, ktoré v súčasnosti produkujú ropu na 100 % úrovni svojich ťažobných kapacít.

Grešš

Prečo sú však ceny ropy vysoké? Môžu za to výlučne ekonomické faktory, alebo sa tu skrýva aj niečo iné, čo si neuvedomujeme? V súčasnosti sa názory na budúcnosť vývoja využívania ropy rôznia. Dominujú predovšetkým dve hlavné skupiny, ktoré si navzájom odporujú – ekonómovia a geológovia.

Ekonómovia využívajú pri svojich analýzach predovšetkým štatistické údaje, ktoré pochádzajú priamo od ropných spoločností, pričom pri predpovediach vychádzajú aj z klasickej ekonómie a pôsobenia trhového mechanizmu ponuky, dopytu a tvorby ceny. Ich hlavným argumentom je fakt, že trhový mechanizmus zabezpečí budúce objavy nových nálezísk a ťažbu z týchto nálezísk. Okrem toho predpokladajú, že v dlhodobom horizonte nenastane žiadny nedostatok ponuky ropy, pretože podľa ekonomickej teórie zvýšenie ceny je iba krátkodobé a trh a nové technológie povedú k dosiahnutiu nového ekvilibria medzi dopytom a ponukou. Klasická ekonómia totiž predpokladá, že vysoké ceny pozitívne stimulujú produkciu, v našom prípade ťažbu ropy. Problémom však je, že zásoby ropy sú, podľa niektorých geologických expertov, obmedzené. Okrem toho je potrebné určité časové obdobie, kým sa technológie vyvinú, uvedú do praxe a začnú prinášať výsledky. Objem investícií do ropného priemyslu však podľa mnohých nezodpovedá zvyšujúcemu sa dopytu po rope, čo spôsobí prehlbovanie rozdielu medzi dopytom a ponukou ropy v budúcnosti.

Na druhej strane stoja geológovia, ktorí sa opierajú predovšetkým o skúsenosti z praxe. Mnohí z týchto predstaviteľov pracovali, prípadne pracujú, vo veľkých ropných spoločnostiach. Argumentujú tým, že historický vrchol objavov nových ropných nálezísk už nastal, a že nevyhnutne musí byť spojený s vrcholom ťažby, ktorá bude nasledovať vrchol objavov o niekoľko rokov neskôr (tí pesimistickejšie naladení predpokladajú, že práve v období 2004 – 2010 nastane vrchol ťažby).

Pravda však bude ukrytá pravdepodobne niekde medzi týmito dvoma pólmi. To znamená, že je tu určitá interakcia medzi ponukou, dopytom a cenou a preto je pravdepodobné, že vrchol spotreby ropy bude viac-menej cyklický. Nedostatok ropy sa bude striedať s jej prebytkami. Nedostatok vyvolá zvýšenú ekonomickú aktivitu, čo povedie k zotaveniu ťažby ropy, ktorá bude opäť dostupná na trhu, kde došlo v predchádzajúcom období poklesu k zníženiu dopytu. Prebytok ponuky nad dopytom vyvolá zníženie ceny. Dopyt začne reagovať tým, že dôjde k jeho rastu. Konjunktúra bude pokračovať do bodu, kedy sa spotreba vyrovná s produkciou. Ak sa ťažba opäť dostane do poklesu, bude tým znížená aj spotreba, pretože ponuka nebude stačiť pokryť dopyt a ceny začnú rásť. Zníženie dopytu po rope vyvolá pokles ekonomickej aktivity, ekonomika sa dostáva do fázy recesie, a celý cyklus sa zopakuje. To znamená, že

pravdepodobne budeme svedkami cyklického vývoja na trhu s ropou podobne ako je cyklický aj vývoj jednotlivých národných ekonomík či svetového hospodárstva.

Je pravdepodobné, že vysoké ceny, ktoré v súčasnosti na trhu s ropou pretrvávajú, budú ešte rásť v ďalšom období, keďže sa blíži jeseň a zima na severnej pologuli, ktoré sú späté so zvýšenou spotrebou energie. Okrem toho významným faktorom, ktorý prispeje k zvýšeniu ceny bude aj ničivý hurikán Katrina, ktorý sa prehnal koncom leta južným pobrežím USA. Aký bude ďalší vývoj na trhu s ropou ukáže ďalšia budúcnosť a možnosti ťažby konvenčných aj nekonvenčných zásob ropy.

Vysoké ceny ropy, ktoré sa premietajú aj do vysokých cien benzínu, budú mať tiež dopad na slovenských podnikateľov, ale aj spotrebiteľov. Pre tých prvých to bude znamenať zvýšenie nákladov na prepravu tovaru, pre tých druhých budú vysoké ceny benzínu obsiahnuté v cenách tovarov, ktoré si kupujú, čo znamená ďalší nápor na peňaženky.

Ing. Martin Grešš, PhD.

Medzinárodné politické vzťahy

Povolebné zauzlenie v Nemecku

Nemecko sa po predčasných parlamentných voľbách ocitlo v patovej situácii. Hoci zvíťazila kresťanská demokracia (CDU/CSU), minimálny náskok (1,0 %) pred sociálnou demokraciou (SPD) jej nedáva veľa možností na zostavenie vlády s väčšinou podporou v Bundestagu. Výsledky volieb potvrdili, že obe veľké strany patria medzi porazených, aj keď to verejne nepriznávajú. Sociálni demokrati stratili oproti predchádzajúcim voľbám štyri percentá a nemôžu obnoviť koalíciu so Zelenými. Voliči ich potrestali za vládnu politiku, ktorej výsledkom jej rekordných viac ako päť miliónov nezamestnaných, veľmi nízka miera hospodárskeho rastu za posledných 12 mesiacov (0,6 %) a rozpočtový deficit vo výške 50 mld. eur. Kancelár Gerhard Schröder pritom predčasné voľby vyvolal so zámerom, aby získal dôveru ľudí na ďalšie pokračovanie vládnych reforiem. Sľuboval bezbolestné zmeny, avšak táto kancelárova strategická línia sa zlúčila so strachom Nemcov z budúcnosti. Rezultátom je tretí najhorší výsledok SPD v povojnovej histórii. Najväčší favorit volieb, opozičná CDU/CSU, rýchlo stratila sympatie verejnosti, lebo nedokázala zrozumiteľne vysvetliť, čo chce ako vláda urobiť.

Hrivík

Angela Merkelová síce naliala občanom čisté víno o neutešenej ekonomickej situácii ale nie príliš presvedčivo načrtla nutné, no nepopulárne, reformné opatrenia, ako napríklad rázne zjednodušenie daňového systému či radikálnu reformu systému zdravotného poistenia. Nemci dostali jednoducho strach pred hospodársko-politickými zmenami, chcú naďalej žiť v pomeroch sociálneho trhového hospodárstva z čias železnej opony. Kresťanským demokratom neprosperovalo ani vymenovanie profesora Paula Kirchhofa za finančného experta volebného tímu a propagátora rovnej 25 % dane, ani nominácia Merkelovej na post kancelára, ako i nelichotivé vyjadrenia predsedu bavorskej CSU Edmunda Stoibera na adresu východných Nemcov. Výsledkom tak bolo katastrofálne volebné hodnotenie CDU/CSU, ktoré je však o chlp lepšie ako mimoriadne zlý výsledok vládnej SPD.

Víťazom volieb v Nemecku sa stali malé strany, ktoré boli pre voličov čitateľnejšie. Zelených vnímali ľudia ako ekologickú stranu, liberálov ako expertov na ekonomiku a ľavicová strana sa pasovala do úlohy ochrancu sociálnej spravodlivosti. Víťazstvo malých strán signalizuje, že čisto hospodárskymi témami vedený volebný boj s obmedzenými možnosťami profilovania strán sa nehodí na združovanie záujmov vo veľkých straníckych táboroch. Návrhy ekonomických riešení, ktoré vychádzajú z úzkeho ponímania hospodárstva, jednoducho nedokážu na seba trvalo viazať voličov.

Kto zostaví vládu, v konečnom dôsledku závisí od pevnosti nervov, zákulisnej šikovnosti a schopnosti ponúknuť prípadným koalíčným partnerom čo najviac, bez straty vlastnej politickej identity. Podľa jednoduchej volebnej matematiky je najjednoduchším východiskom z núdze veľká koalícia CDU/CSU – SPD. Rozhodujúcim kritériom však je, ktorý zo straníckych lídrov bude mať návrh, alebo či obaja nebudú musieť opustiť svoje pozície a uvoľniť miesto iným spolustraníkom. V prospech Merkelovej hovorí lepšia východisková pozícia, podporená skromným volebným predstihom CDU/CSU pred SPD; v neprospech Schrödera sa javí príliš úzke manévrovanie v priestore koalíčných variácií. Teoreticky sú možné aj iné koalície, no každá z koalícií bude znamenať bolestné kompromisy. Budú ju prenasledovať osobné konflikty a vzájomné vytlačovanie strán, ktoré sa budú pretekať o čo najlepšiu pozíciu vo voľbách, ktoré každá bude čakať skôr ako neskôr. Výsledky v ekonomickej, sociálnej ale i zahraničnej politike budú len pokračovaním zahmlievania, do ktorého sú nemecké reformy zaborené už vyše desaťročia. Ak by sa nakoniec nepodarilo zostaviť vládu, prezident môže podľa ústavy rozpustiť parlament a vypísať nové voľby. V situácii, ktorá po voľbách nastala, by to mohlo byť najlepšie riešenie.

Pravdepodobne najväčšou liahňou hmly bude veľká koalícia. Strany majú diametrálne odlišnú politiku vo fiškálnej, sociálnej, prísťahovaleckej a zahraničnej oblasti, ale i v oblasti reformy dôchodkového a zdravotníckeho systému. Navyše koalícia môže posilniť ľavicové i pravicové extrémny podobne ako v období 1966 – 1969 alebo predtým v rokoch 1928 – 1930. Dnešná veľká koalícia môže predstavovať iba prechodovú, v niektorých momentoch „agonickú“, fázu na ceste k budúcej stabilnej koalícii. V takomto prípade by bolo najlepšie, aby viedla k novým predčasným voľbám, radšej skôr ako neskôr.

Ing. Pavol Hrivík, CSc.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Čínska ekonomika do top-fázy vývoja?

Čínsky národ a štát, celosvetovo prvý v počte obyvateľov, tretí veľkosťou svojho územia, má ambície a, zdá sa, že aj reálne predpoklady predbehnúť aj hypervelmoc USA a *stať sa už do polovice nášho storočia prvou a najmohutnejšou svetovou ekonomickou mocnosťou!*

V hospodárskej praxi i celkove v spoločnosti sa takéto futurologické úvahy prijímajú so značnou blahosklonnosťou. Nezriedka tiež s postojom, že ide o vzdialený svet a nás sa to ani veľmi netýka. Teraz a aj v budúcnosti. Je to naozaj tak?. Pristavme sa nakrátko pri údajoch o vývoji čínskej spoločnosti a ekonomiky za ostatné tri dekády.

Donedávna bola Čínska ľudová republika označovaná za bohatú na ľudský potenciál, no nevýznamnú, zaostalú krajinu chudoby. Ale od konca 70. rokov sa tu situácia začala radikálne meniť. Počas dekády 1980-1990 sa celkový HNP ČLR zdvojnásobil. V nasledujúcom desaťročí – do roku 2000 sa znova zvýšil na dvojnásobok oproti východiskovému stavu v r. 1990! Priemerné tempo rastu ekonomiky za obdobie 1978 – 2000 – 9,52% bolo najvyššie na svete. (Zhongyan LU: The Chinese Economy in the New Phase of Development).

Aký je aktuálny *dosah Číny vo svetovej ekonomike*, či v jednotlivých jej regiónoch, mali sme sa možnosť presvedčiť sami *na príklade veľkého tresku v európskom textilnom a odevnom priemysle*. Toto priemyselné odvetvie je veľmi významnou súčasťou európskeho hospodárstva. V takmer 180 tisíc podnikoch zamestnáva vyše 2,7 milióna pracovníkov, väčšinou žien. Ročný obrat je na úrovni približne 200 miliárd eur. A keďže 1. januára 2005 nadobudli platnosť nové pravidlá Svetovej obchodnej organizácie (WTO), ktoré úplne liberalizujú medzinárodný obchod s týmito produktmi, nastal virvar okolo nutnosti brániť európske trhy pred

prílivom výrazne lacnejších produktov z Číny. Pritom generálny tajomník Medzinárodnej federácie pracovníkov v textilnom, odevnom a kožiarsko-obuvníckom priemysle Neil Kearney upozorňuje, že problémy z liberalizácie v danej oblasti sa v rokoch 2006 a 2007 ešte prehĺbia. Podobný vývoj vyplýva aj z analýz OECD. Reálny základ týchto úvah je zrejmý zo skutočnosti, že už v roku 2003 podiel Číny na svetovom trhu textilnej produkcie tvoril 17%. Tento podiel by sa mal podľa odhadov WTO zvýšiť za púhe tri nasledujúce roky zvýšiť až nad 50%. Len v Taliansku, kde textilný priemysel zamestnáva 10% pracovníkov, klesol za 2 roky počet zamestnancov o 50 000. Čoskoro v krátkom čase sa tento počet zvýši na dvojnásobok. Takýto vývoj vyvoláva obavy aj v americkom priemysle a na americkom trhu. Obchodné siete Wal-Mart, H&M, Gap a i. iste radi siahnu za lacnejším a stále kvalitnejšími čínskymi výrobkami. Čínska expanzia v danej oblasti však postihuje aj rozvojový svet. Indonézii hrozí strata až milióna pracovných miest, Sri Lanke 350 tisíc. Aj Bangladešu a ďalším štátom hrozí, že v priebehu piatich rokov straty pracovných miest stúpnu až na 30 miliónov! Postihnuté štáty obviňujú Čínu z neférových miezd a nahumánných pracovných podmienok. Podľa niektorých zdrojov mzda čínskeho robotníka v textilnom priemysle tvorí iba polovicu mzdy indonézskeho (asi 60 amerických centov), len štvrtinu mzdy filipínskeho a dokonca len osminu mzdy mexického robotníka. Východiskom pre Európu v tomto súťažení je väčší dôraz na kvalitu, dizajn a vysokú pridanú hodnotu.

Celkove sa pre najbližšie obdobie očakáva intenzívnejšia medzinárodná spolupráca európskych štátov s Čínou v mnohých oblastiach.

V prognóze dlhodobého rozvoja Číny (Zhongyan LU: The Chinese Economy in the New Phase of Development, KDI School of Public Policy and Management, Seoul, Korea 2003) sú viaceré priority zhodné s inými štátmi. Tak v programovaných zmenách so zásadným významom pre čínsku ekonomiku a spoločnosť je toto pozoruhodné poradie priorít: - rapidný rast, - zvyšovanie životnej úrovne, - industrializácia a zmeny v ekonomickej štruktúre, - postupný prechod od centrálnej k socialistickej trhovej ekonomike, - zvyšovanie otvorenosti ekonomiky zahraničiu a - zmeny sociálnej štruktúry. Čína má však mnoho problémov navyše. Najväčšie problémy a riziká v novej fáze čínskeho vývoja vyplývajú najmä z dualistickej ekonomickej štruktúry, rozporov mesto/vidiek, stále vysokého nárastu populácie a problému zabezpečenia zamestnanosti. Zložité sú problémy v plytvaní prírodnými zdrojmi a tendenciou zhoršovania životného prostredia. V najbližších rokoch čínski stratégovia zdôrazňujú tiež nutnosť budovania spirituálnej civilizácie (pomaly klesá počet

negramotných – 85 miliónov, z toho 23 miliónov mladých ľudí) a demokratického právneho systému, vytvorenie zdravého makroekonomického prostredia a systémovú politiku životného prostredia. Z trojkrokovej stratégie urobila doteraz prvé dva kroky. Posledný - krok plnej modernizácie sa odhaduje na približne 50 rokov.

Súbežne s Čínou sa v regióne Juhovýchodnej Ázie dynamizuje rozvoj ďalšej veľmoci – Indie. Podľa Goldmana Sachsa (Hospodárske noviny č. 109, 14. apríla 2004) sa India môže stať jednou z troch najväčších ekonomík sveta – popri Číne a USA - za menej ako 50 rokov. Tieto reálne vývojové tendencie na východe a juhovýchode ázijského kontinentu si zasluhujú primeranú pozornosť slovenských ekonómov i celej odbornej verejnosti pri tvorbe stratégie trvalo udržateľného rozvoja Slovenska v 21. storočí.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Osobnosti

Gunnar Myrdal

sa narodil v Gustafskej farnosti vo Švédsku 6. decembra 1898. V roku 1923 získal diplom na Právnickej fakulte Štokholmskej univerzity, pričom po ukončení štúdia začal vykonávať právnickú prax a venoval sa zároveň aj štúdiu ekonómie. V roku 1927 získal titul juris doctor v oblasti ekonómie a stal sa docentom politickej ekonómie. V rokoch 1925 – 1929 študoval v Nemecku aj vo Veľkej Británii a v rokoch 1929 – 1930 sa vydal na svoju prvú cestu do Spojených štátov amerických. Počas tohto obdobia publikoval aj svoju prvú prácu „Politický prvok v rozvoji ekonomickej teórie“. Po návrate do Európy pôsobil ako odborný asistent na Postgraduálnom inštitúte medzinárodných štúdií v švajčiarskej Ženeve. V roku 1933 sa stal profesorom na univerzite vo švédskom Štokholme ako nástupca Gustava Cassela. Myrdal však nebol len učiteľom. Popri tomto povolaní bol aktívny aj v politike vo Švédsku a v roku 1934 bol zvolený do Senátu za Sociálno-demokratickú stranu. V roku 1938 sa mu dostalo uznania zo strany Carnegieho spoločnosti v New Yorku, ktorá ho zvolila za vedúceho projektu/štúdie o amerických černochoch. Zozbieraný materiál, ktorý ďalej analyzoval bol publikovaný v roku 1944 pod názvom „Americká dilema: Černošský problém a moderná demokracia“. V roku 1942 bol opätovne zvolený do Senátu a bol tiež členom predstavenstva centrálnej banky Švédska. V rokoch 1945 – 1947 pôsobil ako švédsky minister obchodu, neskôr pôsobil ako výkonný tajomník Hospodárskej komisie OSN pre Európu. V roku 1961 sa stal profesorom

medzinárodnej ekonómie na štokholmskej univerzite. V tomto roku založil aj Inštitút pre medzinárodné ekonomické štúdie na tejto univerzite. Gunar Myrdal bol nositeľom viac ako 30 ocenení, prvým bolo ocenenie Harvardskej univerzity v roku 1938. Bol tiež členom viacerých významných inštitúcií, ako napr. Britská akadémia, Americká akadémia umenia a vied, a ďalších. Zomrel 17. mája 1987 vo veku 78 rokov.

Redakcia

Recenzia

Hospodárska a menová únia

Stanislav Sipko

Bratislava 2004, Edícia Naša Európa

Úrad vlády SR pripravil v spolupráci so Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou sériu vzdelávacích seminárov, ktoré prebiehali v rokoch 2003 – 2004. Cieľom bolo zamerať sa najmä na slovenských podnikateľov a informovať ich o zmenách po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie. Jednou z odborných publikácií vydaných v tomto období je aj Hospodárska a menová únia, ktorej autorom je Ing. Stanislav Sipko.

Rozsah a hĺbka publikácie je primeraná zámeru, s akým bola publikácia vytvorená. Poskytuje čitateľovi prehľadnú informáciu o Hospodárskej a menovej únii ako procesu koordinácie hospodárskych a menových politík členských štátov Európskej únie. Cieľom publikácie je príprava podnikateľských subjektov na prijatie eura ako spoločnej meny. Sám autor uvádza, že hoci je problematika Hospodárskej a menovej únie výsostne makroekonomickou témou, má v praxi dopady aj na mikroekonomickú úroveň.

Publikácia „Hospodárska a menová únia“ je členená do dvoch hlavných celkov a príloh.

Prvá časť „Hospodárska a menová únia“ – základné údaje“ vysvetľuje čitateľovi rozdiel medzi Európskou úniou, Hospodárskou a menovou úniou a eurozónou a predstavuje legislatívny základ budovania menovej únie v Európe. Táto časť stručne informuje o zavedení spoločnej meny v bezhotovostnom a neskôr hotovostnom styku. Európska únia predstavuje výsledok integračného procesu, ktorý začal v roku 1951 a vstup do nej je pre krajiny podmienený plnením Kodanských konvergenčných kritérií. Hospodárska a menová únia predstavuje zblížovanie hospodárskych a menových politík členských štátov EÚ s cieľom prijať spoločnú menu, pričom dosiahnutie tohto cieľa je podmienené plnením maastrichtských konvergenčných kritérií. Nie všetky členské krajiny sa však do eurozóny zapojili. Autor uvádza prekážky, argumenty a podmienky týchto štátov, ktoré sú dôvodom ich

nezájmu príp. nemožnosti prijatia spoločnej meny. Na záver tejto časti autor predstavuje historické kroky k vzniku spoločnej meny a fyzickú podobu bankoviek a mincí eura.

Druhá časť „Hospodárska a menová únia v kontexte vstupu SR do Európskej únie“ pojednáva o zaviazaní sa Slovenskej republiky ku podnikaniu krokov na prijatie spoločnej meny po vstupe do Európskej únie. V súvislosti s negociačnou kapitolou 11 Hospodárska a menová únia prichádzali legislatívne zmeny a reformy v oblasti verejných financií. Autor sa ďalej venuje časovému hľadisku zavedenia eura v Slovenskej republike s odvolávaním sa na materiál „Stratégia prijatia eura v Slovenskej republike“, ktorý bol vypracovaný Ministerstvom financií SR a Národnej banky Slovenska. V tejto časti sa autor zamýšľa aj nad protichodnými názormi na rýchly vstup do eurozóny. Kým nové členské štáty by najradšej prijali euro čo najskôr po splnení nominálnych konvergenčných kritérií, predstavitelia Európskej komisie a starých členských štátov apelujú na naštartovanie štrukturálnych reforiem u nových členov. Ako autor vo svojej publikácii uvádza: „...nové členské štáty by sa mali najprv sústrediť na ukončenie štrukturálnych reforiem vo všetkých oblastiach a dosiahnutie vysokého stupňa reálnej konvergenencie s oblasťou eurozóny. Až následne by sa mali zamerať na splnenie nominálnych konvergenčných kritérií, ktoré sú veľmi prísne a vyžadujú realizáciu reštriktívnej hospodárskej politiky, čo je pri realizácii štrukturálnych reforiem v oblasti verejných financií a trhov práce niekedy kontraproduktívne.“ Táto časť sa zaoberá aj hlavnými výhodami a rizikami z členstva v eurozóne. V závere upozorňuje čitateľov na dopady prijatia eura na podnikateľský sektor a upozorňuje na zmeny, ktoré nastanú v rôznych oblastiach podnikania. Upozorňuje na včasnú prípravu podnikov a dopady, ktoré vyplynú z nepripravenosti.

Prílohy publikácie efektívne dopĺňajú samotný text a zlepšujú predstavivosť a informovanosť čitateľa.

Uvedená publikácia predstavuje komplexný prehľad problematikou Hospodárskej a menovej únie, čím je prínosom nielen pre podnikateľské subjekty, ale aj pre verejnosť.

Ing. Eva Jíchová, externá doktorandka FMV EU v Bratislave

Európska únia

Vonkajšia obchodná politika EÚ

Medzi politiky vnútorného trhu Európskej únie (EÚ), ktorého hlavným pilierom je spoločná obchodná politika, patrí aj vonkajšia obchodná politika. Jej

obsahom je stanovovanie a úprava obmedzení dovozu do spoločného trhu a jeho ochrana, liberalizácia obchodných vzťahov s tretími štátmi, uzatváranie zmlúv o hospodárskej spolupráci so štátmi a organizáciami a udržiavanie výsadných obchodných vzťahov. Takto formulované vonkajšie obchodné vzťahy, boli už súčasťou Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (1952) a neskôr sa stali významným činiteľom rozvoja Európskeho spoločenstva (ES). Až do založenia Európskej politickej spolupráce (1970) predstavovala vonkajšia obchodná politika jediný spôsob, ako Spoločenstvo vyjadrovalo svoje zahraničnopolitické záujmy.

V priebehu vývoja vonkajšej obchodnej politiky sledovalo ES dva základné ciele: rozvoj a presadenie vlastných obchodných záujmov voči tretím subjektom a ochrana už realizovaných krokov. Na dosahovanie oboch cieľov EÚ používa rovnaké nástroje, najmä clá a kvantitatívne opatrenia. Tieto základné nástroje zodpovedajú skutočnosti, že spoločný trh bol vybudovaný na colnej únii a teda aj na spoločnom colnom sadzobníku. Únia môže tiež prijať doplnujúce opatrenia, ako sú antidumpingové a antisubvenčné opatrenia, prípadne ďalšie kroky proti nedovoleným obchodným praktikám tretích krajín. Pritom je dôležité, aby členské štáty vystupovali navonok jednotne a zabránili tak možnému riziku narušenia spoločných vnútorných politik a zároveň ukázali odhodlanie brániť svoje dôležité záujmy.

Spoločnej obchodnej politike sa venujú *články 131 až 134 Zmluvy o založení ES*. Podľa článku 133 môže EÚ prijímať medzinárodné obchodné dohody s jedným alebo viacerými štátmi alebo medzinárodnými organizáciami. Dojednané dohody musia byť v súlade s vnútornými politikami a predpismi Spoločenstva.

Vonkajšia obchodná politika formuluje vzájomný vzťah medzi EÚ a globálnym obchodným systémom. Jej cieľom je zjednotiť individuálne obchodné záujmy jednotlivých členských štátov smerom navonok, chrániť záujmy ES a jeho členov v medzinárodnom obchode a prispieť k harmonickému rozvoju svetového obchodného systému.

Predpokladom realizácie tohto cieľa je nastúpenie cesty ku globálnej konkurencieschopnosti.

V hospodárskej, obchodnej a menovej oblasti patrí EÚ medzi svetové veľmoci. Má široko rozpracovaný systém bilaterálnych hospodársko-obchodných vzťahov s USA, Ruskom, Japonskom a Čínou. Do rámca bilaterálnych dohôd sa tiež zaraďuje obchod podľa režimu, aký sa uplatňuje u doložky najvyšších výhod ako napríklad vo vzťahu k USA, Japonsku, Kanade, Austrálii a Novému Zélandu. Obchodné vzťahy EÚ so štátmi Európskeho združenia voľného obchodu sa realizujú v rámci *dohody o vytvorení Európskeho hospodárskeho priestoru* (1992).

EÚ je najdôležitejším partnerom rozvojových krajín. Krajiny južného Stredomoria boli jednými z prvých, s ktorými sa uzavreli špeciálne hospodárske a obchodné vzťahy. Od roku 1995 tieto prebiehajú v rovine euro-stredomorského partnerstva. Výsadné obchodné vzťahy má EÚ aj so skupinou štátov Afriky, Karibiku a Tichomoria na základe *dohody z Cotonou* (2000). Spolupráca EÚ s krajinami Latinskej Ameriky vychádza najmä zo *Všeobecného systému preferencií*, vďaka ktorému má ich export výsadné zaobchádzanie a ktorý im poskytuje finančnú pomoc. Vzťahy medzi EÚ a Áziou sa zakladajú na „*novej ázijskej stratégii*“ (1994), ktorej cieľom je rozvinúť spoločné obchodné a priemyselné vzťahy, prehĺbiť spoluprácu na podporu investícií a spoluprácu medzi podnikmi a vo výskume a vývoji.

Ing. Pavol Hrivík, CSc.